

¹⁵⁴ З виборчого руху. Делятин // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 20. цвітня. – Ч. 17–18. – С. 2–3.

¹⁵⁵ Равлюк В. Спогади про Марка Черемшину... – С. 106.

¹⁵⁶ ІЛ НАН України, відділ рукописних фондів і текстології. – Ф. 8. – Спр. 916. – Арк. 9–10.

¹⁵⁷ Семанюк-Черемшина Н.В. Спогади про Марка Черемшину... – С. 6.

¹⁵⁸ ІЛ НАН України, відділ рукописних фондів і текстології. – Ф. 12. – Спр. 161. – Арк. 7.

¹⁵⁹ Письма з громад і повітів. Снятинщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 22. січня. – Ч. 4. – С. 10.

¹⁶⁰ Передвиборчий рух. Снятинщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 26. червня. – Ч. 26. – С. 6–7.

¹⁶¹ Важніші резолюції прийняті ХХ-тим з'їздом української радикальної партії // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1909. – 10. падолиста. – Ч. 46. – С. 2; Народи ХІІІ. красового зїзду У.Р.П. // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 1. січня. – Ч. 58. – С. 8–9. – С. 9.

¹⁶² Головний Заряд української радикальної партії // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 27. грудня. – Ч. 58. – С. 2.

¹⁶³ Марко Черемшина. Зведениця / Марко Черемшина // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1900. – 15. цвітня. – Ч. 8. – С. 61–63.

УДК 94(477.83/.86)«1890/1914»

© Микола Гуйванюк
(Чернівці)

**УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА
ІНТЕЛІГЕНЦІЯ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ
ПРОЦЕСАХ ГАЛІЧИНИ Й БУКОВИНИ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.:
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЩОДЕННИКА «ДІЛО»
(1890 – 1914 рр.)**

У статті на основі всебічного аналізу часопису «Діло» (Львів) розкрито участь літературної інтелігенції в українському шкільництві та просвітніх інституціях Галичини й Буковини. Показано вплив літературних діячів на діяльність «Просвіти», «Руської бесіди», «НТШ» та інших українських товариств. Проаналізовано головні напрямки культурно-мистецької діяльності української літературної інтелігенції Галичини й Буковини, а також простежується її вплив на релігійне життя краю.

Ключові слова: газета «Діло», Галичина, Буковина, літературна інтелігенція, письменники, «Просвіта», «Руська бесіда», «НТШ».

М.Гуйванюк

**Украинская литературная интеллигенция
в культурно-образовательных процессах
Галичины и Буковины конца ХІХ –
начала ХХ вв.: По материалам ежедневника
«Діло» (1890 – 1914 гг.)**

В статье на основе всестороннего анализа ежедневника «Діло» (Львов) раскрыто участие литературной интеллигенции в украинском образовании, а также просветительных учреждениях Галичины и Буковины. Показано влияние литературных деятелей на деятельность «Просвита», «Русской беседы», «НТШ» и других украинских обществ. Проанализированы основные направления культурно-художественной деятельности украинской литературной интеллигенции Галичины и Буковины, а также прослеживается ее влияние на религиозную жизнь края.

Ключевые слова: газета «Діло», Галичина, Буковина, литературная интеллигенция, писатели, «Просвіта», «Руська бесіда», «НТШ».

М.Нuyvanyuk

**Ukrainian Literary Intellectuals in the Cultural And
Educational Processes of Galicia and Bukovina
at Late ХІХ – Early ХХ Century: Based on Diary
«Dilo» (1890 – 1914)**

In this paper based on comprehensive analysis of the diary «Dilo» (Kiev) the author reveals part of the literary intelligentsia in Ukrainian schools and educational institutions in Galicia and Bukovina. The influence of literary figures in activity of «Prosvita», «Scientific Society Shevchenko» and other Ukrainian companies. There is an analysis of the main areas of cultural and artistic activity of Ukrainian literary intelligentsia in Galicia and Bukovina, its impact on the religious life of the region.

Keywords: diary «Dilo», Galicia, Bukovina, literary intellectuals, writers, «Prosvita», «Scientific Society Shevchenko».

Кінець ХІХ – початок ХХ ст. характеризується активізацією громадського і культурного життя галицьких і буковинських українців. Населення краю хоча і обмежено, але користувалося демократичними правами, свободами. Мало вільну українську пресу, умови для розвитку української мови, літератури, освіти, науки. Галицькі і буковинські українці активно розвивали власні культурно-просвітні інституції. Було створено модерну українську літературу.

Цей період характерний і тим, що провід у суспільно-політичному та національно-культурному житті галицького і буковинського українства обіймають представники нової генерації інтелектуалів, фахова діяльність яких пов'язана з літерату-

рою чи публіцистикою, – І.Франко, М.Грушевський, Ю.Романчук, О.Барвінський, О.Маковей, В.Стефанік, М.Павлик та ін. Вони, окрім партійної і депутатської діяльності, активно займалися культурно-просвітньою діяльністю.

Представники української літературної інтелігенції в Галичині гуртувалися навколо місячників «Літературно-науковий вістник» (Львів), «Записок НТШ» (Львів), а також газет «Діло» (Львів), «Свобода» (Львів), «Громадський голос» (Львів) та ін. Одним із найпотужніших українських пресових органів була щоденна газета галицьких народовців – «Діло», яка видавалася з 1880 по 1939 р. і мала помітний вплив на політичне життя галицького українства зазначеного періоду.

Незважаючи на те, що в сучасній вітчизняній історіографії вже були часткові спроби розгляду проблем, пов'язаних зі з'ясуванням ролі і місця часопису «Діло» в українському національному русі, зокрема це стосується досліджень Ю.Шаповала¹, О.Хім'як², М.Гуйванюка³ та інших, та, попри все, порушене у статті питання ще практично не розглядалося.

Метою пропонованої статті є дослідження участі української літературної інтелігенції в культурно-освітніх процесах та релігійному житті Галичини й Буковини 1890 – 1914 рр. за матеріалами щоденника «Діло», що дасть змогу краще зрозуміти окремі аспекти українського національного руху зазначеного періоду.

Попри те, що одним із пріоритетних напрямків щоденника «Діло» була політична проблематика, що відповідало потребам часу, адже кінець XIX – початок XX ст. – це період найактивнішого процесу формування української нації, на сторінках часопису завжди приділялося достатньо уваги культурно-освітнім процесам та участі в них представників літературної інтелігенції. Адже українські письменники і публіцисти були безпосередніми творцями нових напрямків літератури, мистецтва та відігравали неабияку роль у піднесенні на якісно новий рівень освіченість свого народу, що знайшло відображення на шпальтах «Діла».

Матеріали, поміщені в «Ділі», дозволяють відстежити активну участь представників літературної інтелігенції в українському шкільництві та просвітніх інституціях Галичини й Буковини.

Оскільки однією з найважливіших складових національно-культурного руху галицьких і буковинських українців було становлення власної конкурентоспроможної ланки середньої освіти, газета «Діло» завжди приділяла належну увагу цьому питанню. Показовою у цьому плані є розвідка І.Франка «Середні школи в Галичині в рр. 1875 – 1883»⁴. І.Франко показав реальне становище середнього шкільництва в краї впродовж зазначеного часового проміжку у таких розділах, як: «Ста-

тистика заведень», «Що коштують наші середні школи», «Статистика учеників». Щодо кількості навчальних закладів, то автор, порівнюючи їх з іншими коронними краями Австро-Угорщини, приходить до висновку, що Східна Галичина, зважаючи на територію та чисельність населення, повинна б мати удвічі більше гімназій і реальних шкіл станом на 1883 р., ніж було насправді.

Газета «Діло» постійно тримала у полі зору якість підготовки кадрів для українських народних шкіл краю. Свіченням цього була редакційна стаття, у якій зазначалося, що: «[...] 7 лютого 1890 року відбувся іспит кандидатів учительських шкіл народних. Із 40 кандидатів учительських до шкіл народних сяке-таке знання руської (тут і далі – української. – М.Г.) мови показали лише 7 чоловік. Тому потрібно підтримати намагання руських соймових послів щодо заснування у Галичині учительської семінарії»⁵. Порушеної проблеми стосувався і фрагмент виступу в парламенті депутата О.Барвінського про те, що «[...] добрий успіх у школі можна тоді лише досягнути, якщо учителі і учительки, а також наглядові органи, добре знають викладову мову. Отже, в руських народних школах – руську мову. І з тої причини ми надіємося, що міністерство просвіти добре зважить сю важну справу при надходячих іменованях інспекторів шкільних»⁶.

На шпальтах часопису досить широко висвітлювалася інформація, яка стосувалася різноманітних аспектів діяльності українських гімназій. На нашу думку вартим уваги є запит українських депутатів австрійського парламенту до міністра освіти у справі переслідування учнів української гімназії деякими учителями, у якому йшла мова про те, що «[...] до руської гімназії в Станіславові [...] вхала рада шкільна шовініста поляка, котрий учить польською, і десяткує наших хлопів при вступнім іспиті до першої класи, а котрих пропустив при вступнім іспиті, десяткує брутально в шкільнім році. Так, щоби жаден з них не дійшов до матури (випускних екзаменів. – М.Г.)»⁷.

На сторінках видання систематично подавалася інформація про потребу розширення мережі українських гімназій у краї та пропонувалися конкретні способи досягнення цих цілей. Прикладом є редакційна стаття «Вижницька гімназія і нинішня задача інтелігенції на Покутті і Гуцульщині»⁸, де йшлося про те, що хоч українські депутати добилися дозволу на відкриття української гімназії у Вижниці (Буковина), але зіткнулися з відсутністю у даній місцевості достатньої кількості потенційних гімназистів. Тому пропонувалося місцевій інтелігенції належно підготувати обдарованих дітей із сусідніх Снятинського та Косівського повітів та залучити їх до навчання у Вижницькій гімназії. В іншій статті редакція «Діла» висунула пропозицію, щоби з метою ширшого охоплення

українського населення гімназійною освітою подумати над відкриттям кількох українських приватних гімназій. Адже «[...] На три мільйони вони мають шість гімназій, тобто одну на пів мільйона. Поляки, в той же час, мають одну на 50 тис.»⁹.

Розбудова власної національної вищої школи була одним із ключових завдань національно-культурного руху галицьких і буковинських українців. У цьому процесі активну участь брала доволі велика кількість представників літературної інтелігенції. Вимога заснування українського університету у Львові найбільш послідовно і цілеспрямовано відстоювалася її представниками – О.Барвінським, Ю.Романчуком, С.Смаль-Стоцьким, І.Франком та ін. Це, звичайно, знайшло відображення на сторінках «Діла». Свою позицію з цього приводу І.Франко висловив у вже цитованій вище розвідці «Середні школи в Галичині в рр. 1875 – 1883»¹⁰. Тут він порівнює фінансування Львівського університету і Політехніки з іншими аналогічними закладами Австро-Угорщини і дійшов до висновку, що була дуже велика диспропорція. Також зауважив, що навіть контроль за якістю освіти у Галичині й Буковині здійснювався значно гірше, ніж в інших коронних краях держави.

«Діло» регулярно інформувало громадськість про заходи, які здійснювалися представниками літературної інтелігенції щодо заснування українського університету у Львові. Адже, як відомо, хоча Львівський університет був утраквістичним, поляки поступово двомовність звели нанівець. Тому цілком природним було прагнення українців заснувати власний самостійний університет. З цього приводу «Діло» опублікувало виступ депутата парламенту О.Барвінського, що був виголошений під час обговорення бюджету міністерства освіти 3 березня 1893 р., у якому він заявляв «[...] Основане руского університету у Львові єсть передовсім постулатом справедливості, а для руского народу єсть оно потребою задля інтелектуального образования»¹¹.

Не залишив часопис поза увагою депутатський запит політичного і літературного діяча Ю.Романчука, який було надіслано 24 січня 1907 р. до міністра освіти в справі заворушень у Львівському університеті й арешту 26 українських студентів. Де йшлося про те, що «[...] причиною виступів є те, що Львівський університет вже від пару літ не є прибіжищем науки, а огнищем шовіністично-польських стремлінь, що його руські студенти, котрих тепер є близько тисячі, мусять гірко відчувати, що інституція, зразу призначена виключно для русинів, дістає щораз більше польський характер»¹². «Діло» продовжувало інформувати читачів, проте 27 січня 1907 р. відбулися збори професорів львівського університету, на яких відомі

літератори О.Колесса і К.Студинський рішуче стали в обороні українського студентства, української мови. Зокрема, повідомлялося, що «[...] Арештовано біля 90 студентів. [...] метою студентів є заснування нового, самостійного руського університету, та знесення розпоряджень щодо заборони вживання руської мови в університеті»¹³.

Університетське питання у Львові досягло найбільшої гостроти у 1910 році після того, як 10 липня в стінах університету сталася трагічна подія, яка назавжди ввійшла в історію боротьби українців-галичан за свої права. Близько 300 українських студентів зібралися у своєму вищому навчальному закладі (ВНЗ) на віче, щоб обговорити вимоги у сфері національних прав. Польські студенти, щоб не випустити їх з університету і здати польській поліції, розпочали споруду барикад. Пострілами з револьверів було важко поранено студентів-українців – Коцка (смертельно) та Леонтовича, що його було поранено у ногу. Під час бійки та стрілянини до університету ввійшла поліція. Розпочалися масові арешти. Подив викликає те, що арештованими були тільки українські студенти. Польська поліція затримала 127 студентів-українців. «Діло» широко висвітлювало ці події, наголошуючи, що в похороні А.Коцка взяли активну участь і представники літературної інтелігенції. А саме виступили з промовами: «[...] К.Левицький, Є.Пігуляк, М.Грушевський, К.Малицька, К.Трильовський та О.Назарук»¹⁴.

Судовий процес, що став епілогом цих подій, притягнув до відповідальності 101 студента, інкримінуючи їм убивство свого товариша. Це викликало нову хвилю протестів. І як повідомляло «Діло», під час засідання австрійського парламенту 27 липня 1910 р. депутат та відомий літератор «[...] д-р Колесса у фактичному спростованню виступив проти твердження, немов би університет Львівський був польський. Доводить, що університет Львівський був первинно призначений для освітніх потреб руського народу»¹⁵.

Досить повно на шпальтах «Діла» висвітлювалися питання пов'язані із взаєминами представників літературної інтелігенції з українськими культурно-освітніми товариствами, які діяли у краї. Одним із наймасовіших таких товариств була «Просвіта», яка пропагувала українську культуру не тільки в Галичині, але й далеко поза її межами. З моменту заснування товариства, до нього прилучилися відомі на той час громадські та літературні діячі І.Франко, Ю.Романчук, К.Устиянович, Д.Лукіянович, О.Кониський, Б.Лепкий, О.Маковей, Л.Мартович, В.Стефанік, Г.Хоткевич, А.Чайковський, Марко Черемшина, М.Яцків та ін. Гортаючи сторінки «Діла», поряд з художніми творами які належали перу письменників-просвітян, знаходимо

чимало матеріалів, які розкривають їхню діяльність як у центральному проводі товариства, так і у його філіях. Для підтвердження вищесказаного, наведемо кілька цитат із шпальт часопису: «[...] Загальні збори «Просвіти» 16 (21 серпня) 1890 р. у Коломиї розглядали питання зміни статуту «Просвіти» за проектом О.Колесси»¹⁶; «[...] на XXIII-х загальних зборах товариства «Просвіта» з літературної інтелігенції до виділу увійшов Осип Маковей»¹⁷. У звіті з діяльності товариства «Просвіта» від 1 січня 1892 р. до 31 грудня 1893 р. повідомлялося, що «[...] Видано книги: Костя Левицького «Про польові шкоди»; та «Про шпихліри і крамниці»¹⁸. Газета також помістила промову голови товариства «Просвіта» Юліана Романчука на загальному з'їзді з нагоди 25-літніх роковин товариства в якій наголошувалося, що «[...] ми [українці. – М.Г.] мусимо допровадити передовсім до того, щоби в кожній рускій громаді міг бути вчитель – русин і писар – русин»¹⁹.

Час від часу у «Ділі» зустрічаються повідомлення про взаємини окремих літературних діячів з НТШ. Але вони здебільшого несуть поточну інформацію: повідомлення, звіти тощо. З них довідуємося, що «[...] 2 мая 1893 р. до 31 грудня 1894 р. [...] Головою товариства став О.Барвінський, бібліотекарем – О.Маковей»²⁰. Або: «[...] на місце О.Маковея, який виїхав на Буковину редактором «Зорі», обрано К.Панківського»²¹.

Серед важливих напрямків діяльності літературної інтелігенції була культурно-просвітницька робота. Вона включала в себе співпрацю з народними читальнями, виступи з доповідями на різноманітних зборах та вічах, а також організацію національних свят, вшанування знакових постатей, тощо. Висвітлення цього напрямку діяльності галицьких і буковинських літераторів знайшло чи не найширше відображення на шпальтах «Діла». В репортажах із зазначеної проблематики подаються фрагменти виступів окремих письменників та публіцистів, які стосуються широкого кола питань, спрямованих на відродження національної пам'яті, збереження і примноження культурних традицій, утвердження національної самобутності українською спільнотою краю. Для прикладу наведемо кілька повідомлень часопису: «[...] Руска міщанська читальня в Чернівцях 8 лютого влаштувала музично-декламаторський вечірок, де виконувалися твори С.Воробкевича та М. Лисенка. У ньому взяли участь Є.Пігуляк та С.Смаль-Стоцький»²²; «[...] відчит І.Франка про Рускі братства церковні вібудется в товаристві «Зоря» у Неділю, 8 грудня»²³.

Наприкінці літа 1903 року сталася подія, певною мірою переломна для українського руху в Росії: це було урочисте відкриття у Полтаві пам'я-

тника батькові нової української літератури Іванові Котляревському. Ця подія несподівано для усіх обернулася на величаву національну маніфестацію, зробилася справжнім святом української літературної інтелігенції. Більшість провідних українських видань подали звіт зі свята на своїх сторінках, наголошуючи на його значущості та величчі. Звичайно, що «Діло» не оминуло цієї події. У репортажі наголошувалося, що «[...] Галичанам було дозволено читати адреси по українськи. Перший зачав Ю.Романчук від «Просвіти». Коли скінчив, амфітеатр гримів якимось нечуванним титанічним голосом. К.Студинський виступав від НТШ, В.Сімович від Буковинців, В.Стефаник від Літ. Наук. Вістника»²⁴.

На рубежі XIX – XX ст. сформувалася традиція вшанування Т.Шевченка як культової постаті, що стала символом національної ідентичності. Неодмінними учасниками та організаторами цих заходів були українські письменники, які намагалися перетворити ці заходи із чисто меморіальних у рефлексії над шляхами вирішення злободенних проблем, що стояли перед українською спільнотою. Газета «Діло» була одним із тих друкованих органів, що найширше висвітлювали ці події. Оскільки цих репортажів було доволі багато, тому запропонуємо найважливіші, на наш погляд. «[...] 16 марта 1896 р. у Львові відбулося віче з нагоди XXX-ті роковини смерті Т.Шевченка у Львові. [...] Вечір отворив професор університету М.Грушевський. «Особиста доля була мачухою для Шевченка. Природа дала йому чутливе серце, вражливі нерви, а навколо було так мало втішного [...] треба признати, що Тарас добре зрозумів дійсний зміст нашої історії... [...] От ми зійшлися [...] зв'язані усі спільною ідеєю українсько-руською, демократичною, поступовою, зі своїми здобутками і втратами, успіхами і помилками, з надіями і жалями, усі перейняті одним чуттем, лилися на той час в одну родину. Чи має то тривати лише тих кілька хвилин, кілька годин. Чи не мав би сей порив тривати і далі [...] ставаймо до роботи культурної, економічної і господарської»²⁵. Цікавим є і фрагмент промови Ю.Романчука на концерті в честь Т.Шевченка у Львові 17 березня 1897 р.: «[...] ми не можемо йому поставити величезних пам'ятників, як інші народи, які є панамі у своїй хаті. За те, ми йому оставимо інший пам'ятник. [...] Ми постараємося, щоби його твори дійшли до кожної руської хати, до кожної стріхи селянина»²⁶.

Серед виступів відомих письменників на Шевченківських ювілеях, опублікованих у «Ділі», варто згадати і Франкове слово, виголошене на вечері, який відбувся 15 березня 1904 р у Львові, де було охарактеризовано стан стан українсько-польських взаємин у краї. «[...] поки руский народ не

буде мати точно означеної мети, і не одержить певних прав, всякі заходи з поляками загрузнуть в болоті. На слова «bracie! bracie!» – кінчив бесідник серед бурі оплесків – можемо сказати брат братом, а бриндзя за гроші»²⁷.

Не менш важливими подіями національного значення для галицьких і буковинських українців було вшанування І.Франка, який ще за життя став українським Мойсеєм. Газета «Діло» як одне із наймасовіших українських періодичних видань стала трибуною для організаторів цих святкувань. На її сторінках провідні українські письменники надавали практичні поради щодо організації урочистих заходів. Публікували матеріали з життя і творчості «Каменяра».

Доречним був виступ у «Ділі» М.Лозинського з приводу недооцінки постаті І.Франка в українському національному русі: «[...] Складки на хорого письменника» чому власне так, чому не «національний дар для Івана Франка». Дослужився «складки хорого письменника» за 30-літню службу 30-мільйонному українському народові»²⁸.

З ініціативою відзначення на загальнонаціональному рівні ювілею творчості І.Франка зі шпальт часопису до громади звернулися провідні письменники В.Винниченко, В.Гнатюк та О.Кобилянська, зазначивши, що «[...] В 1913 р. минає сорок літ як вступив на літературне поле найбільший письменник галицької України Іван Франко. Протягом тих літ виходили з під його пера численні поезії, драми, оповідання. [...] Він також один з творців політичного руху серед народних мас.

[...] і сьогодні – по сорок літ безнастанного пожертвования, коли його здоровле зламалося, а творчість зустріла перепони, опинився в найневідрадніших обставинах. Тому-то громаді слід показати свою вдячність і признане дному з найкращих синів. Ювілейний дар І.Франкові нехай буде символом сеї пошани.

Протягом 1912 – 1913 р. нехай попливуть грошові жертви з цілої України. Від заможних і бідних, від селян і робітників. Нехай буде доказ, що українці уміють цінити своїх заслужених людей не тільки після смерті, але і за життя»²⁹.

У «Ділі» було також надруковано розвідку І.Труша «Іван Франко і наша суспільність. Кілька слів з приводу ювілейного дару», у якій цілком справедливо зазначалося: «[...] Спішімо з участю, з якою хто може, і радіймо, що показати шану можемо Іванові Франкові ще за його життя»³⁰.

Зі шпальт «Діла» до української громади із заміткою «Ще в справі ювілею Ів. Франка» звернувся знаний політик і літературний діяч Ю.Романчук з конструктивною пропозицією, зазначивши, що «[...] Надійшов вже 1913 рік, в котрім має

обходитися ювілей 40-літньої письменницької праці д-ра І.Франка. Така особистість як Іван Франко належить до цілого народу, і в його ювілею і в складанню ювілейного дару повинен весь народ брати участь. [...] Я думаю, щоби зібрані гроші, чи всі, чи вчасі обернути на повне видане творів Франка, ним самим зредаговане. Таке видається, вважаю за дуже погодне і потрібне»³¹. На жаль, через Першу світову війну, яка невдовзі розпочалася, цей задум так і не було втілено.

Окрім поточної інформації з життя та діяльності літературної інтелігенції, «Діло» подавало читачам також аналітичні матеріали, що розкривали і їхню літературну діяльність. Оскільки ця інформація є здебільшого однотипною, тому зупинимося на одній із публікацій М.Лозинського «Українсько-руська література в 1900 р.», у якій автор подав детальну характеристику тогочасного літературного процесу у краї. Зокрема, зазначив, що «[...] з книжок, які вийшли минулого року [1900] хіба цінна праця С.Стоцького «Буковинська Русь». Годиться замітити, що письменники проживаючи на Буковині (Кобилянська і Маковей) містять свої праці у львівських виданнях»³².

Знаний і шанований у краї письменник О.Маковей на сторінках часопису виступив з науково-популярною розвідкою «Про історичні оповідання». У ній на основі вже набутого досвіду в цій царині дав слушні поради письменникам-початківцям, наголошуючи, що «[...] історична правда, чи вона гірка, чи солодка, все мусить бути основою історичних оповідань»³³.

Отже, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. представники літературної інтелігенції активно відгукувалися на виклики часу, які постали перед українською спільнотою. А саме: діяльність українських політичних партій, вибори до крайового сейму та парламенту, вічовий рух, проблема українського університету та інші знайшли висвітлення у найбільш розповсюджуваному українському щоденнику «Діло». Аналізуючи численні повідомлення, вміщені на шпальтах газети, простежуємо позитивні зміни, що відбувалися під впливом представників літературної інтелігенції у психології галицьких українців, у яких почало формуватися тверде усвідомлення своєї національної приналежності і необхідності боротися за рівні права, декларовані (але не гарантовані) австрійською конституцією.

¹ Шаповал Ю. «Діло» (1880 – 1939) – перша українська щоденна газета. Навчальний посібник. – Рівне, 2007. – 68 с.

² Хім'як О. Газета «Діло» та її вплив на формування політичної свідомості українців Галичини (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) // Українська національна ідея:

реалії та перспективи розвитку. – 2009. – Вип. – 21. – С. 45 – 49.

³ Гуйванюк М. Українська літературна інтелігенція у політичному житті галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.: за матеріалами щоденої газети «ДІЛО» (1890 – 1914 рр.) / Микола Гуйванюк // Питання історії України. Збірник наукових статей. – Чернівці: Технодрук, 2012. – Т. 15. – С. 141 – 145.

⁴ Діло (Львів). – 1890. – Ч. 36. – 15 (27 лютого). – С. 1.

⁵ Діло (Львів). – 1894. – 13.09; 20.09; 22.09; 30.09. Цит. за Шологон Л. Публіцистичні праці як джерело до вивчення освітнього життя українців Східної Галичини другої половини ХІХ – на початку ХХ ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Історія. – 2009. – Вип. 3. – С. 289.

⁶ Діло (Львів). – 1893. – Ч. 24. – 1 (13 лютого). – С. 1.

⁷ Діло (Львів). – 1907. – Ч. 151. – 4 липня. – С. 2.

⁸ Діло (Львів). – 1908. – Ч. 174. – 5 серпня. – С. 2.

⁹ Діло (Львів). – 1910. – Ч. 194. – 1 вересня. – С. 1.

¹⁰ Діло (Львів). – 1890. – Ч. 36. – 15 (27 лютого). – С. 1.

¹¹ Діло (Львів). – 1893. – Ч. 19. – 25 січня (6 лютого). – С. 2.

¹² Діло (Львів). – 1907. – Ч. 15. – 19 січня (1 лютого). – С. 3.

¹³ Діло (Львів). – 1907. – Ч. 16. – 20 січня (2 лютого). – С. 1.

¹⁴ Діло (Львів). – 1910. – Ч. 147. – 5 липня. – С. 2.

¹⁵ Діло (Львів). – 1910. – Ч. 117. – 28 мая. – С. 1.

¹⁶ Діло (Львів). – 1890. – Ч. 182. – 13 (25 серпня). – С. 1.

¹⁷ Діло (Львів). – 1891. – Ч. 193. – 28 серпня (9 вересня). – С. 1.

¹⁸ Діло (Львів). – 1894. – Ч. 8. – 12 (24 січня). – С. 1.

¹⁹ Діло (Львів). – 1898. – Ч. 17. – 22 січня (3 лютого). – С. 1.

²⁰ Діло (Львів). – 1895. – Ч. 18. – 18 січня. – С. 1.

²¹ Діло (Львів). – 1895. – Ч. 69. – 26 марта (7 цвітня). – С. 2.

²² Діло (Львів). – 1891. – Ч. 30. – 7 (19 лютого). – С. 2.

²³ Діло (Львів). – 1895. – Ч. 264. – 25 падолиста (7 грудня). – С. 3.

²⁴ Діло (Львів). – 1903. – Ч. 198. – 3 (16) вересня. – С. 1.

²⁵ Діло (Львів). – 1896. – Ч. 52. – 6 (18 марта). – С. 1.

²⁶ Діло (Львів). – 1897. – Ч. 53. – 6 (18) марта. – С. 1.

²⁷ Діло (Львів). – 1904. – Ч. 50. – 3 (16) марта. – С. 2.

²⁸ Діло (Львів). – 1908. – Ч. 246. – 31 жовтня. – С. 4.

²⁹ Діло (Львів). – 1912. – Ч. 33. – 10 лютого. – С. 1.

³⁰ Діло (Львів). – 1912. – Ч. 211. – 18 вересня. – С. 1.

³¹ Діло (Львів). – 1913. – Ч. 9. – 15 січня. – С. 1.

³² Діло (Львів). – 1901. – Ч. 4. – 5 (18) січня. – С. 1.

³³ Діло (Львів). – 1907. – Ч. 125. – 18 червня. – С. 3.

УДК 94(477)«1917»:322.25

© Вадим Філінюк
(Кам'янець-Подільський)

УКРАЇНСЬКИЙ «АНТЕЇЗМ» ТА РЕВОЛЮЦІЙНІ ПОДІЇ В ДОБУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

У статті зроблено спробу розкрити вплив світоглядних позицій українського селянства, передусім особливості архетипу землі на розвиток революційних подій у Наддніпрянській Україні в період Центральної Ради.

Ключові слова: історія, повсякденність, селяни, менталітет, аграрні відносини, революція, Наддніпрянська Україна.

В.Филинюк

Украинский «антеизм» и революционные события в период Центральной Рады

В статье сделана попытка раскрыть влияние мировоззренческих позиций украинского крестьянства, особенно архетипа земли на развитие революционных событий в Надднепрянской Украине в период Центральной Рады.

Ключевые слова: история, повседневность, крестьяне, менталитет, аграрные отношения, революция, Надднепрянская Украина.

V.Filinyuk

Ukrainian «Anteyizm» and Revolutionary Events During the Period of Central Council

The paper attempts to reveal the influence of ideological positions of the Ukrainian peasantry, especially the archetype of land for the development of the revolutionary events in Dnieper Ukraine during the Central Council.

Key words: history, everyday life, peasants, mentality, agrarian relations, revolution, Naddnepriansky Ukraine.

Кризові явища в історичній науці у середині ХХ ст. виявили глибокі прогалини теорії і методології історії. Назріла необхідність тримання нових методологічних засад, які могли б стати інструментом для пошуку відповідей на поставленні часом питання вивчення минулого. Наукові пошуки дослідників зумовили звернення до теоретико-методологічних напрацювань школи «Анналів» і соціальних наук. Як наслідок, симбіоз історії з іншими соціальними та гуманітарними науками спричинив низку нових напрямків, які, користуючись різноплановими методами, прийомами та принципами дослідження, роблять можливим відкриття «нових» історичних картин світу.

Теоретичні дискусії, що розгорнулися в академічному середовищі, посприяли переходу від моністичної до плюралістичної інтерпретації ми-